

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Н.Ю. Тробюк, О.А.Игнатюк

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ КУРСАНТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

В статье проведен анализ научно-исследовательской работы курсантов Национальной гвардии Украины та формирование их лидерских качеств в системе научно-исследовательской работы. Определены формы в которых проводится научно-исследовательская работа курсантов и составляющие, которые направлены на достижение результата.

Ключевые слова: лидерские качества, научно-исследовательская работа, формы научно-исследовательской работы.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.09.2016

УДК

*Шквиря А.Н, Квасник О.В
м.Харків, Україна*

РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ЯК ФАКТОР АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕРШОКУРСНИКІВ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність дослідження обумовлена, з одного боку, зростанням агресії в суспільстві в цілому і у підлітків зокрема, з іншого - недостатністю глибоких емпіричних досліджень особливостей особистості агресивного підлітка. Агресивність негативно впливає на зростання особистості, її самореалізацію та становлення як професіонала. Це явище часто пов'язують із несумісними і протилежними їй особливостями особистості, як почуття страху і тривожності. Сьогодні, в сучасній ситуації соціальної невизначеності, коли на передній план

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

виходить проблема взаємовідносин між людьми, коли прояв жорстокості, підвищеної агресивності, відчуженості підростаючого покоління є очевидним, особливу увагу необхідно приділяти завданню розвитку толерантності, толерантної свідомості, поведінки і відносин. Це неможливо без вивчення агресивності і тривоги у підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемі агресивної поведінки особистості присвячена велика кількість робіт, як у вітчизняній, так і зарубіжній психології Г.М. Андрєєва; Т.В. Драгунова., Ф.С. Сафуанов., Л.М. Семенюк, Антонян Ю.М., Бережкова Є.І., Горьковая Е.; Е.Ф. Баєнська, Е.Ю. Борисова, Г.М. Бреслав, Г.В. Бурменська, В.Г. Васілевський, Л.Н. Вінокуров, Н.В. Вострокнутов, В.І. Гарбузов, А.В. Запорожець, А.І. Захаров, О.А. Карабанова, В.В. Ковальов, В.В. Лебединський, М.М. Ліблінг, О.С. Нікольська, Т.С. Пантолік, А.А. Рояк, В.А. Сітаров, Н.Ф. Талізін.

Проблемі тривожності присвячено роботи Ейдемиллер Э.Г., Хорни К., Спиваковская А. С., Захаров А. И, Щербатых Ю. В., Івлева Е.И.

Чимало досліджень присвячено окремо вивченню агресії та тривожності, але робіт на порівняння цих двох процесів дуже мало, і тому за основу цієї роботи було взято вивчення рівня тривожності у контексті виявлення взаємозв'язку з агресивністю в поведінці першокурсників як потенційних лідерів.

Тому **метою статті** є взаємозв'язок тривожності і агресивності першокурсників в процесі розвитку їх лідерського потенціалу.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі дуже багато неприємних подій, тому люди негативно реагують на них, проявляючи агресію. Агресія (лат. *aggressio* — напад) — інстинктивна індивідуальна поведінка людей, тварин, яку породжує страх, лють тощо [1]. Найбільш схильні до агресії – підлітки. Майже кожен підліток, під час перехідного віку стикається з особливими труднощами, намагається знайти себе. Перехідний вік - найкоротший період життя, але дуже важливий. І важливо без особливих травм пережити його. Особливість і найцінніше психологічне придбання підлітка - відкриття свого внутрішнього світу, в цей період виникають проблеми самосвідомості і самовизначення. У

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

тісному зв'язку з пошуками сенсу життя знаходиться і прагнення пізнати самого себе, свої здібності, можливості, пошук себе у відносинах з оточуючими. Для дитини єдиною усвідомлюваною реальністю є зовнішній світ, куди він проектує і свою фантазію. Для підлітка зовнішній, фізичний світ - лише одна з можливостей суб'єктивного досвіду, зосередження якого є він сам. Знаходячи здатність занурюватися в себе і насолоджуватися своїми переживаннями, підліток відкриває цілий світ нових почуттів, він починає сприймати і осмислювати свої емоції вже не як похідні від якихось зовнішніх подій, а як стан свого власного "я". Навіть об'єктивна, безособова інформація нерідко стимулює підлітка до інтроспекції, роздумів про себе і свої проблеми. Відкриття свого внутрішнього викликає багато тривожних і драматичних переживань. Разом з усвідомленням своєї унікальності, неповторності, несхожості на інших приходить відчуття самотності: підліткове "я" ще невизначено, воно нерідко переживається як невиразне занепокоєння або відчуття внутрішньої порожнечі, яку необхідно чимось заповнити, звідси - зростає потреба в спілкуванні і одночасно підвищується вибірковість спілкування, потреба в самоті. Свідомість своєї особливості, несхожості на інших викликає досить характерне для ранньої юності відчуття самотності або страх самотності [2]. Вищим ступенем, в якому найяскравіше проявляються взаємозв'язок між свідомістю, особистістю та діяльністю, виступає одна з форм реалізації людини як носія свідомості у повсякденній життєдіяльності - поведінка. Поведінка являє собою різновид людської діяльності. З цієї позиції визначення поведінки дав С. Л. Рубінштейн: "Під поведінкою розуміють визначеним чином організовану діяльність, яка здійснює зв'язок організму з навколишнім середовищем. Поведінка у людини переважно є результатом низки усвідомлених дій – вчинків». Вчинки - це специфічний вид розумово-вольової дії суб'єкта, які є складовою частиною людської поведінки і специфічною формою вираження ставлення суб'єкта до оточуючого середовища. Поведінка та вчинки підлітків непередбачувані. Підлітковий вік - це період розвитку дітей від 11-12 до 17 років, що відрізняється потужним підйомом життєдіяльності та глибокою перебудовою організму. У цей час відбувається не тільки фізичне дозрівання людини, а й інтенсивне формування особистості, енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил. Підлітковий вік називається інакше перехідним віком, так як він характеризується переходом від дитячого стану до дорослого, від незрілості до зрілості. Підліток - вже не дитина, але ще й не

доросла людина. Це розвиток завершується приблизно до 18 років перетворенням підлітка на юнака чи дівчину. Важливо відзначити, що до цих років підліток стає зрілим в статевому відношенні, але його фізичний і духовний розвиток ще далеко не завершено, фізична і духовна зрілість настає приблизно на 3-4 роки пізніше. Коли ми чуємо слово «підліток», у нас виникає, мабуть, один і той же певний і досить яскравий образ допитливого, активного, діяльного і галасливого хлопчика або дівчинки. Підлітковий вік - це вік допитливого розуму, жадібного прагнення до пізнання, вік шукань, особливо якщо це має суспільне значення, вік кипучої діяльності, енергійних рухів. Ці якості часто знаходять свій прояв у вельми неорганізованій формі. Відповідних вказівок і навіювань з боку дорослих і в школі і вдома більш ніж достатньо. Отже, розглянемо більш докладно деякі основні характеристики підліткового віку для того, щоб зрозуміти причини і механізм виникнення агресії в цьому віковому періоді. Перша загальна закономірність і гостра проблема підліткового віку - це перебудова відносин з батьками, перехід від дитячої залежності до відносин, заснованих на взаємній повазі і рівності. Підлітковий вік називають перехідним. Психологічний стан підліткового віку пов'язано з двома «переломними» моментами цього віку: психофізіологічних - статевим дозріванням, і все, що з ним пов'язано, і соціальним - кінець дитинства, вступ у світ дорослих. Перший з цих моментів пов'язаний з внутрішніми гормональними і фізіологічними змінами, що тягнуть за собою тілесні зміни, неусвідомлений статевий потяг, а також емоційному - чутливі зміни. Другий момент - закінчення дитинства і перехід в світ дорослих, пов'язаний з розвитком в свідомість підлітка критичного рефлексивного мислення в розумовій формі. Це і є визначальний стан підлітка в психіці. Воно і створює основне ведуче протиріччя в житті підлітка. Розумова тобто формальна жорстка логіка володіє розумом підлітка. Саме так: не він володіє цією логікою, але вона виникає в його свідомості як якась примусова сила. Вона вимагає на будь-яке питання однозначної відповіді і оцінки: істина або брехня, так чи ні. І це створює в свідомості підлітка певну тенденцію до максималізму, змушує його жертвувати дружбою, стає в антагоністичні стосунки з близькими людьми, оскільки різноманіття і суперечливість реальності людських відносин не вкладається в рамки розумової логіки, а він готовий відкинути все, що не відповідає цій логіці, так як саме вона панівна сила в його свідомості, критерій його суджень та оцінок.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Через зміни в організмі та психіці може бути не тільки агресивна поведінка, а і тривожність. Тривожність - це суб'єктивний прояв неблагополуччя особистості, її дезадаптації. Це емоційний дискомфорт, передчуття прийдешньої небезпеки, вона є вираженням незадоволення потреб людини. Тривожність - це риса особистості, готовність до страху. Цей стан доцільного підготовленого підвищення уваги сенсорної і моторної напруги в ситуації можливої небезпеки, що забезпечує відповідну реакцію на страх. [3]. Страх - найголовніша складова тривожності, він має свої особливості. Функціонально страх служить попередженням про майбутню небезпеку, дозволяє зосередити увагу на її джерелі, спонукає шукати шляхи її уникнення. У разі, коли він досягає сили афекту, він здатний нав'язати стереотипи поведінки - втеча, заціпеніння, захисну агресію. Якщо джерело небезпеки не визначений або опізнаний, в цьому випадку, виникаючий стан називається тривогою. Тривога - це емоційний стан, що виникає в ситуаціях невизначеної небезпеки і проявляється в очікуванні несприятливого розвитку подій [3]. Підлітки найбільш тривожні у відносинах з однокласниками і батьками і найменш тривожні - з сторонніми дорослими і вчителями. Старші школярі виявляють найвищий рівень тривоги у всіх сферах спілкування, але особливо різко у них зростає тривожність у спілкуванні з батьками і тими дорослими, від яких вони в якійсь мірі залежать. У підлітковому віці тривожність виникає і закріплюється в якості стійкого особистісного утворення на основі, яка веде в цей період потреби в задоволення, стійкому ставленні до себе. Внутрішній конфлікт, що відображає протиріччя в «Я-концепції», відношення до себе, продовжує грати центральну роль у виникненні і прояві тривожності і надалі, причому на кожному етапі в нього включаються ті аспекти «Я», які найбільш значущі в цей період [3].

Становлення емоційно - вольової сфери, з якою тісно пов'язане формування особистості - складний і тривалий процес, що характеризує психічний розвиток. Воно протікає під безпосереднім впливом з боку оточуючих, в першу чергу дорослих, які виховують дитину. Всі дослідники психології підліткового віку, так чи інакше, сходяться у визнанні того величезного значення, яке має для підлітків спілкування з однолітками. В основі зниження успішності, зміни поведінки, виникнення афективної напруги лежить порушення відносин підлітка з однолітками, батьками, вчителями. Причиною порушення соціальних зв'язків з оточуючими, дорослими і однолітками нерідко виступає тривожність підлітка - нейротизм. У дослідженні рівня домагань у підлітків

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

М.З. Неймарк виявила негативний емоційний стан у вигляді занепокоєння, страху, агресії, що було викликано незадоволенням їх домагань на успіх. Також емоційне неблагополуччя типу тривожності спостерігалось у дітей з високою самооцінкою. Вони претендували на те, щоб бути "найкращими" учнями, або займати найвище становище в колективі, тобто були високі домагання в певних галузях, хоча дійсних можливостей для реалізації їх вони не мали. Вітчизняні психологи вважають, що неадекватно висока самооцінка у дітей складається в результаті неправильного виховання, завищених оцінок дорослими успіхів дитини, перебільшення його досягнень, а не як прояв вродженого прагнення до переваги. Життя людини неможливо зрозуміти, якщо не брати до уваги найвищі прагнення, цінності, мрії, яким він надає особливий, позитивний життєвий сенс. С. Л. Рубінштейн вважав, що специфічна особливість людської діяльності полягає в тому, що вона свідомо і цілеспрямована. Через неї людина реалізує свої цілі, задуми та ідеї в дійсності [4]. А. Адлер, стверджуючи, що особа прагне до досконалості, виходив з міркування, що люди тягнуться вперед - вони завжди знаходяться в русі до особистісно значимим цілям в житті. Цілі, які люди ставлять перед собою, в значній мірі вибираються індивідуально. У постійному прагненні до досконалості люди здатні планувати свої дії і визначати свою долю. Кожна людина має можливість вільно створювати свій власний стиль життя. У зв'язку з цим, мотивація мислиться як процес безперервного вибору і прийняття рішень на основі зважування поведінкових альтернатив. Згідно Ж. Ньюттену мотивація - «це безперервна, активна селективність, яка визначає стійкість і спрямованість поведінки і забезпечує досягнення мети» [5]. Потреби представляють той фундамент, на якому будується вся поведінка і вся психічна діяльність людини. Активність поведінки обумовлена наявністю потреб, а актуалізація будь-якої потреби спонукає організм діяти в напрямку досягнення, оволодіння предметом, здатним задовольнити цю потребу.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в основі негативних форм поведінки підлітків лежать: емоційне переживання, неспокій, незатишність і невпевненість за своє благополуччя, яке може розглядатися як прояв тривожності. Агресивність - така риса особистості, яка проявляється у ворожості до людей, до предметів культури, схильності до руйнувань і неспровокованої агресії.

Агресивна людина схильна проявляти агресію навіть без причини. Людина зі слабо розвиненою особистісною рисою

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

агресивності намагатиметься залагодити конфлікт, що виник, розрядити обстановку.

Ця тема здалась нам дуже цікавою та актуальною в наш час. В нашому світі дуже багато зла та жорстокості, для того, щоб це виправити, потрібно подивитись в корінь проблеми. За допомогою тестів нам вдалося виявити рівень агресивності і тривожності у підлітків, які вступили на перший курс університету. Були проведені: тест на агресивність (Опитувальник Л. Г. Почебут), та „Шкала ситуаційної тривоги „Кондаша”. За допомогою тестів було виявлено, що студенти мають дещо підвищений та високий рівень тривожності. Це говорить про те, що через тривожність може виникати агресія, так як підліток перебуває в збудженому стані, він очікує неприємну ситуацію чи подію, та готовий «дати відсіч». Через це він може негативно реагувати та часом ображати людей, які не хотіли заподіяти зла. Через це виникатимуть конфлікти, що в свою чергу стане на заваді прояву лідерських якостей та розвитку лідерського потенціалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу проблеми дослідження був встановлений взаємозв'язок між тривожністю та агресивністю в підлітковому віці. Сплески агресії, ворожості - це відповідна реакція, а іноді - це вже особистісні риси, які накладаються на навколишнє оточення.

Агресивна поведінка підлітків визначається впливом сім'ї, однолітків, а також масової інформації. Саме ці фактори мають бути враховані під час вибору методів розвитку лідерського потенціалу у першокурсників. Ми вважаємо, що проблемою агресивності та тривожності підлітків потрібно займатися й надалі, так як від молодшого покоління залежить наше майбутнє, та майбутнє оточуючого нас світу.

Список літератури: 1. Академічний тлумачний словник – К.: Наукова думка, 1970. 2. *Никольская И. М., Грановкая Р. М.* Психологическая защита у детей. /И.М. Никольская - СПб: Речь, 2000. - 507с. 3. *Данилова Е.Е.* Психологический анализ трудных ситуаций и способов овладения ими у детей 9 - 11 лет. Дисс, канд психол наук. / Е.Е. Данилова - М., 1990 4. *Диагностика мотивации достижения (А. Мехрабиан) / Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М.* Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. - М.: Изд-во Института

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Психотерапии, 2002. 5. *Гордеева Т.О.* Психология мотивации достижения. /Т.О. Гордеева - М.: Смысл;

Bibliography (transliterated): 1. Akademichnuy tlumachnuy slvnuk – K.: Naukova dumka, 1970 2. *Nikolskaya I.M., R.M. Granovskaya.* Psihologicheskaya zashita u detey. / Nikolskaya IM – SPb: Rech, 2000-507s 3. *Danilova E.E.* Psihologicheskii analiz trudnih situatsiy vladeniya imi u detey 9-11 let. Diss.kand.psihol.nauk./ Danilova EE – M., 1990 4. *Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manuilov G.M.* Diagnostika motivatsii dostizheniya (A.Mehrabian) / Socialno-psikhologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i mal'kh grup. – M.: Izd-vo Instituta Psikhoterapii, 2002. 5. *Gordeeva T.O.* Psikhoterapiya motivatsii dstigeniya. / T.O. Gordeeva.-M.: Smysl

Шквиря А.Н, Квасник О.В

РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ЯК ФАКТОР АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕРШОКУРСНИКІВ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті розглянуті фактори, які впливають на поведінку підлітка. Проведена діагностика підлітків на виявлення рівня тривожності та агресії в процесі навчальної діяльності першого курсу. Виявлений взаємозв'язок між агресивністю та тривожністю у підлітків та можливі причини виникнення даного явища. Доведено, що агресивність та тривожність мають тісний взаємозв'язок та впливають на розвиток лідерського потенціалу.

Ключові слова: підлітковий вік, першокурсник, тривожність, агресія, лідерський потенціал.

Шквиря А.Н, Квасник О.В

УРОВЕНЬ ТРИВОЖНОСТИ КАК ФАКТОР АГРЕСИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПЕРВОКУРСНИКОВ В КОНТЕКСТЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЛИДЕРСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

В статье рассмотрены факторы, влияющие на поведение подростка. Проведена диагностика подростков на выявление уровня тревожности и агрессии в процессе учебной деятельности первого курса.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІДЕРА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Обнаружена взаимосвязь между агрессивностью и тревожностью у подростков и возможные причины возникновения данного явления. Доказано, что агрессивность и тревожность имеют тесную взаимосвязь и влияют на развитие лидерского потенциала.

Ключевые слова: подростковый возраст, первокурсник, тревожность, агрессия, лидерский потенциал.

Shkvyrya A.N, Kvasnyk O.V

LEVEL AS A FACTOR TRIVIOZHNOСТИ AGGRESSIVE BEHAVIOR FRESHMEN IN THE CONTEXT OF RESEARCH LEADERSHIP POTENTIAL

The article describes the factors that influence the behavior of adolescents. Conducted diagnostics teens to identify the level of anxiety and aggression in the first year of training. An interconnection between aggression and anxiety in adolescents and the possible causes of this phenomenon. The urgency of this subject and significance of this problem in the present.

Keywords: adolescence, freshman, anxiety, aggression, leadership potential.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.09.2016